

ДО ОБГОВОРЕННЯ TO DISCUSSION

УДК 338.984

СУТНІСТЬ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЛАНУВАННЯ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТЕОРІЇ

М.Ю. Авксентьев, к.е.н.

Науково-дослідний економічний інститут Міністерства економіки України, Київ, Україна

Ефективне впровадження будь-якого процесу не можливе без його планування, яке забезпечує аналіз наявних можливостей та прогнозує майбутні результати.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

При написанні статті використовувалися всі відкриті джерела мережі Internet, що дало змогу визначитися з поняттям «планування» та його основними характеристиками. Були використані матеріали власного дослідження, публікації вітчизняних і зарубіжних спеціалістів, роботи яких, присвячені даній проблемі.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. В сучасних періодичних виданнях, мережі Internet, статтях та публікаціях проблема планування розкрита в досить значній мірі. Однак різні джерела дають не однакову інформацію.

Викладення основного матеріалу

Як писав відомий американський економіст Едуард Денісон, – «Майже будь-яку роботу, щоб її взагалі необхідно зробити, треба спланувати, принаймні неформально, на кілька хвилин наперед» [1]. Це дійсно незаперечний факт. Не можна починати будь-яку справу не проаналізувавши свої можливості та можливості своїх конкурентів, не визначивши майбутні результати на декілька кроків наперед.

Планування допомагає уникнути безлічі проблем, що могли б завадити виконанню тієї чи іншої справи.

Питанням планування присвячені роботи як іноземних, так і вітчизняних вчених, серед яких треба виділити Г. Бенвенисте, С.Л. Брю, А.М. Богатирьова, Р. Акоффа, М.І. Бухалкова, Д.Д. Вачугова, А.І. Ільїна, В.І. Осіпова, В. Хойера та ін. В працях цих вчених планування розглядається як процес досягнення майбутніх цілей підприємства, що є досить суперечливим моментом, тому що не береться до уваги короткострокова діяльність підприємств.

Авксентьев М.Ю. Сутьность та загальна характеристика планування в економічній теорії.

Викладено матеріал, який стосується сутності поняття «планування», його мету, задачі, функції, типи та види.

Ключові слова: планування, етапи планування, функції планування

Авксентьев М.Ю. Сущность и общая характеристика планирования в экономической теории.

Изложен материал, касающийся сущности понятия «планирование», его цель, задачи, функции, типы и виды.

Ключевые слова: планирование, этапы планирования, функции планирования

Avksent'ev M.Yu. Essence and general characteristics of planning in economic theory.

It examines the material on the essence of the concept of «planning», its purpose, objectives, functions, types and species.

Keywords: planning, stages of planning, planning function

«Панування – це прагматична діяльність, яка пов'язана з вибором розумних напрямів діяльності із набору альтернатив», – К. Кернс [4].

Інколи, даючи визначення поняттю «планування» вчені характеризують його як роботу. «Планування – робота, свідомо вписана в поточну діяльність організації і ціллю якої є об'єктивне врахування майбутнього» [5].

Найкраще визначення «планування» на рівні держави дає в своїй книзі В.І. Осипов, – «Планування – це процес, який дозволяє зв'язати всі галузі, об'єднання і підприємства в цілісну виробничо-господарську систему, і забезпечити її розвиток у напрямі досягнення загальних цілей» [6].

Мета планування полягає у тому, щоб створити систему планових документів необхідних для тривалого існування організації, забезпечених певним порядком дій. Процес планування забезпечує виявлення проблем, характерних для певного сегменту ринку та дає можливість розробити необхідні заходи для подолання їх у майбутньому. Проте, неможливо абсолютно точно спрогнозувати всі параметри економічної системи, яка залежить від багатьох факторів внутрішнього і зовнішнього середовища, тому формування плану досить часто відбувається в умовах інформаційної

недостатності, що призводить до внесення коригуючих показників у подальшій роботі.

Планування в умовах ринкової економіки, високого рівня конкурентності та самостійності підприємств в першу чергу повинно забезпечити ритмічність виробництва, одержання стабільного прибутку і стійке фінансове і матеріальне становище підприємства.

Планування є однією з найважливіших функцій управління, оскільки в його процесі виконуються дії, які в майбутньому приводять до прийняття важливих управлінських рішень.

Функціями планування є (рис. 1):

1) ціле встановлення – як і будь-який інший процес планування починається зі встановлення першочергових цілей, які повинні бути досягнутими у майбутньому;

2) прогнозування – функція планування, яка означає процес прогнозування майбутніх результатів певної діяльності;

3) моделювання – моделювання поведінки всіх учасників процесу, дій конкурентів та організації в залежності від факторів внутрішнього та зовнішнього середовища;

4) програмування – закладення в план дій всіх учасників процесу з врахуванням всіх можливостей та наявних проблем.

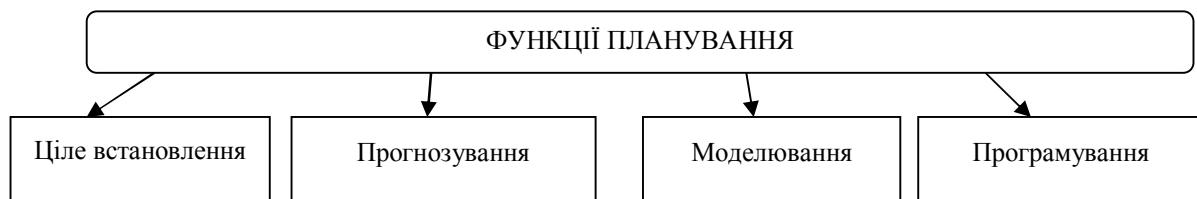

Рис. 1. Функції планування

Для виконання процесу планування повинні бути задіяні всі наявні ресурси: матеріальні, трудові, фінансові, інформаційні, адже тільки в цьому випадку буде забезпечена ефективність, достовірність, строківість даного процесу.

Для того, щоб процес планування дав необхідні результати потрібно дотримуватися таких законів планових розрахунків:

1) при плануванні всі кількісні показники округлюються у більшу сторону, а якісні показники планів округлюються за законами математики;

2) кількісні показники плану в натуральному виразі плануються з точністю до одного знаку після коми (0,0), а у вартісному виразі округлюються з двома знаками після коми (0,00). Якісні показники планів беруться у відсотках з точністю до одного знака після коми (0,0), а в питомому значенні – з точністю до трьох знаків після коми (0,000) [2].

Процес планування складається з певних етапів та може бути як перервним так і безперервним.

Етап планування – це окремий сегмент планування, який є обмеженим часом та засобами планування, протягом якого вирішується певна частина питання чи проблеми заради якої і розпочинався сам процес.

Етапи планування представлені на рис. 2:

- 1) постановка цілей і завдань;
- 2) складання програми дій;
- 3) виявлення необхідних ресурсів та їх джерел;
- 4) визначення безпосередніх виконавців і доведення планів до них.

Для виокремлення типів планування виділяють наступні ознаки:

- 1) ступінь визначеності в плануванні;
- 2) тимчасова орієнтація ідей в плануванні;
- 3) горизонт планування (час планування).

За першою ознакою планування можна поділити на два типи (рис. 3).

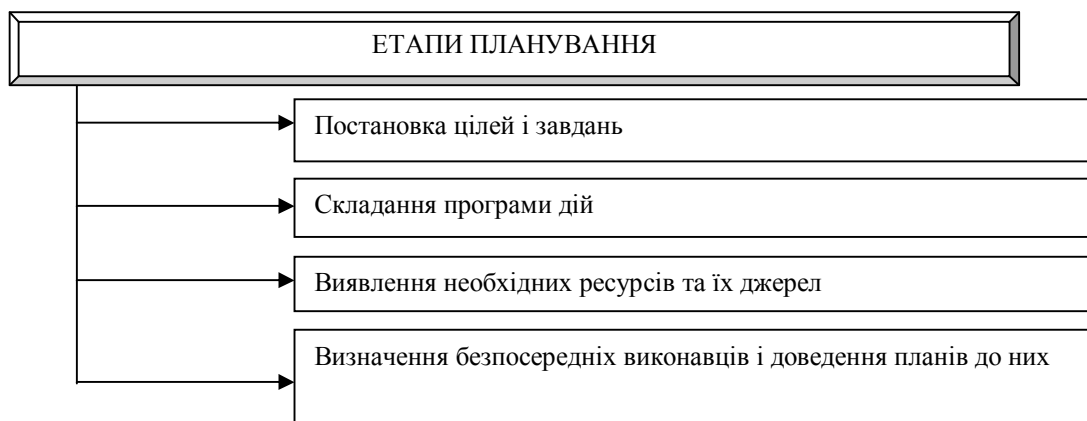

Рис. 2. Етапи планування

Перший тип – детерміноване планування, яке характеризується використанням вихідних даних, які діють у цілком визначеному і передбаченому колі і можуть бути достовірно визначеними. В сучасних умовах ринкової економіки даний тип планування використовується на рівні загального планування підприємства. Однак найбільшу ефективність, високу визначеність і точність планових показників даний тип має саме на рівні підрозділів

організації (наприклад, план виробництва, праці, зарплати тощо).

Другий тип – стохастичне планування, яке припускає певну невизначеність у зовнішньому ринковому середовищі і часткову відсутність правдивої інформації, яка стосується вихідних даних для планування. Даний тип не дає повної передбачуваності результатів. Дана невизначеність може бути спричинена ступенем економічного розвитку, історичним періодом та інше.

Рис. 3. Класифікація типів планування

Стохастичне планування поділяється на наступні підтипи:

- 1) планування на основі твердих зобов'язань, при впевненості подій;
- 2) планування під особисту відповідальність (у ситуації повної невизначеності вихідних даних);
- 3) планування, пристосоване до випадкових обставин (наприклад, при рості цін на 25%, замість 10%) [2].

Процес планування класифікується за такими критеріями:

I. Залежно від обов'язковості планових завдань:

1) директивне – це вид планування, який передбачає обов'язковість прийняття рішень для об'єктів планування. Даний вид планування найчастіше використовують на загальнонаціональному рівні для вирішення багатьох проблем, наприклад у сфері оборони, навколишнього зовнішнього середовища тощо;

2) індикативне – це вид планування, який є найбільш поширеною у всьому світі формою саме державного планування, яке стосується показників

макроекономічного розвитку. Даний вид планування є повною протилежністю директивному, оскільки не має обов'язкового до виконання характеру, хоча він і може містити обов'язкові завдання з певного напрямку діяльності. Індикативне планування носить більш направляючий, рекомендаційний характер. Тому основним завданням такого планування є не тільки кількісна оцінка показників, що характеризують динаміку, структуру та ефективність економіки, а в першу чергу забезпечення взаємозв'язку та збалансованості всіх показників економічного розвитку. Тому воно також має інформаційний, орієнтуєчий характер (контрольні цифри, економічні регулятори).

II. Залежно від терміну, на який складається план:

1) перспективне – планування, яке охоплює період понад п'ять років. Даний вид планування застосовується для вироблення довгострокової стратегії підприємства, планування соціального, економічного та науково-технічного розвитку держави. Прикладом перспективного планування є всі державні стратегії розвитку, які розраховані на довгострокову перспективу;

2) середньострокове – планування, яке розраховане на період від одного року до п'яти років. Даний вид планування на підприємствах використовується найрідше. Інколи воно поєднується з поточним плануванням. В даному випадку розробляється п'ятирічний план, який містить в собі деталізований перший рік до рівня поточного

плану. Прикладом можуть слугувати державні цільові програми;

3) поточне – найпоширеніший вид планування, яке охоплює період до одного року. Може бути складено піврічний, квартальний, місячний, декадний та навіть добовий план. Поточне планування дає найбільш точні результати, оскільки охоплює малий проміжок часу за який відбувається менше змін як у зовнішньому так і у внутрішньому середовищі.

III. Залежно від складу планових рішень:

1) стратегічне – планування довгострокової діяльності. Оскільки планування здійснюється на тривалий період, то воно не має конкретних значень показників, які характеризують кінцеві результати діяльності. Стратегічне планування здійснюється з метою визначення спрямованості діяльності, формування видів діяльності, встановлення періодів здійснення певної діяльності. Цікавим фактом є те, що основоположником стратегічного планування вважають Олександра Македонського, який вперше застосував його для ведення і планування військових дій;

2) поточне (оперативно-календарне) – планування, яке виражається конкретною метою і завданнями, містить в собі конкретні показники і межі їх значень;

3) зведене планування загальних результатів та фінансове планування – планування, що містить у своїй основі роботу зі зведеними показниками діяльності, які стосуються фінансової сфери як на рівні держави, так і організації.

Рис. 4. Класифікація видів планування

- Будь-яке планування направлене на:
- визначення кінцевої та проміжної мети та завдань, вирішення яких необхідне для досягнення цілі;
  - визначення засобів та способів їх вирішення;
  - визначення необхідних ресурсів, джерел і способу розподілу.

Висновки

Планування є невід'ємним атрибутом кожної людини, організації, держави. Особа планує свій розпорядок дня, сімейний бюджет тощо. Підприємство планує свою діяльність, витрати, ресурси.

Держава планує макроекономічні показники розвитку та ін. Тобто планування відбувається на різних рівнях.

Основною метою планування є раціональне поєднання дій всіх учасників процесу з врахуванням наявних матеріальних, трудових, фінансових ресурсів та факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

В економічній теорії існує велика кількість типів і видів планування. Однак найпоширенішим є розподіл на стратегічне, оперативне і тактичне планування.

Список літератури:

1. Планування – Википедія: [Електронний ресурс] // Википедія: Вільна енциклопедія. Wikimedia Foundation, Inc. San Francisco, United States. Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Планування>
2. Офіційний сайт компанії «Управлінські рішення і системи» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.uris.com.ua/>
3. Осовська Г.В. Основи менеджменту [Текст] : навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – К. : Кондор, 2010. – 368 с.
4. Коршунова Є.А. Визначення категорії «планування» / Є.А. Коршунова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. - № 34. – С. 300-304.
5. Кинг У. Стратегическое планирование и хозяйственная политика [Текст] = Strategic Planning and Policy : научное издание / У. Кинг, Д. Клиланд ; общ. ред., авт. предисл. Г.Б. Кочетков, ред. В.Т. Рысин, пер. А.М. Белолипецкий. – Москва : Прогресс, 1982. – 400 с.
6. Осипов В.І. Економіка підприємства: підручник / В.І. Осипов. – Одеса: Маяк, 2005. – 724 с.

Надано до редакції 28.08.2013

Авксент'єв Максим Юрійович / Maxim Yu. Avksent'ev

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Сутність та загальна характеристика планування в економічній теорії [Електронний ресурс] / М.Ю. Авксент'єв // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2013. – № 3 (8). – С. 214-218. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2013/n3.html>